

## ESCOLA LA IMMACULADA DE VILASSAR DE DALT.

### L'ART PER APRENDRE. UNA MIRADA ARTÍSTICA ALS PROCESSOS D'APRENTATGE.

#### Situació de partida: Una necessitat per transformar l'educació.

Immersionats de ple en un procés de transformació educativa, iniciat l'any 2017, que ens portà a repensar el **com, per què i per a què** es dissenyaven les situacions d'aprenentatge per al nostre alumnat, i tenint en compte que els avenços en neuroeducació ens indicaven que el coneixement no està parcel·lat sinó connectat entre sí, ens vam proposar **integrar els llenguatges artístics** en les propostes d'aprenentatge globalitzat. Calia, doncs, **millorar qualitativament les experiències d'aula** alhora que s'avançava en la **globalització de l'aprenentatge** amb la intenció d'assolir uns determinats objectius:

- Obrir i diversificar la **mirada** dels infants davant el món que els envolta.
- Motivar situacions d'aprenentatge partint de propostes artístiques contemporànies que plantegin preguntes i reptes connectats amb **diversitat de camps de coneixement**.
- Incentivar la **creativitat** dels nens i nenes en tots els àmbits del coneixement.
- Diversificar els **llenguatges expressius** a l'hora de comunicar els coneixements apresos.
- Contribuir al **benestar emocional** del nostre alumnat a partir de les manifestacions artístiques.

#### Recursos i mesures: Un repte per capgirar l'escola.

Per assolir els objectius proposats vam haver de plantejar-nos com optimitzar els recursos humans i materials amb què comptàvem, ja que no teníem possibilitat d'obtenir-ne més. És per això que es van definir una

sèrie de canvis estructurals i organitzatius que facilitessin la introducció de noves metodologies a l'aula:

- Ampliar el temps dedicat a les situacions d'**aprenentatge globalitzat** fins a un 64%.
- Introduir els [\*Arbres de Preguntes\*](#), un recurs per afavorir la curiositat de l'alumnat.
- Proposar **Capses d'aprenentatge** a partir de 3r d'Educació Primària per afavorir l'autonomia i la iniciativa personal de cada infant.
- Augmentar d'una hora a 1,5 hores les reunions setmanals de **coordinació** dels equips de cicle.
- Reorganitzar els cursos en **comunitats** de petits (Educació Infantil), mitjans (1r, 2n i 3r de Primària) i grans (4t, 5è i 6è de Primària) per afavorir les **interaccions de l'alumnat** dins de cada una segons els seus interessos.
- Planificar sistemàticament estones dedicades a desenvolupar la **conversa exploratòria**.
- Programar diversitat d'**espais d'aprenentatge** amb alumnat d'edats diverses.
- Diversificar les **eines d'avaluació** entre l'alumnat fent guanyar pes a la dimensió formadora: rúbriques, bases d'orientació, autoavaluació, coavaluació, metacognició.
- Introduir de [\*La Maleta d'Artista\*](#) a Educació Infantil i Cicle Inicial de Primària.
- Introduir [\*L'artista de la setmana\*](#) i [\*L'audició de la setmana\*](#) per aprendre a degustar les manifestacions artístiques.
- Introduir l'estona de **filosofia** a Educació Infantil per estimular el raonament i les estratègies de pensament.
- Diversificar de les eines d'avaluació entre els docents: rúbriques, **espirals d'indagació** i **retroacció entre docents**.

Resultats obtinguts: Una inutilitat necessària.

Revisant el camí recorregut, a rel de la frase de l'artista brasiler Cildo Meireles *L'art és una inutilitat necessària* (entrevistat a La Contra del diari La Vanguardia amb motiu d'una [exposició retrospectiva que li dedicaven al MACBA](#)) ens hem adonat que, efectivament, a l'escola l'art ens és necessari per comunicar, crear, experimentar, transmetre, filosofar, conèixer, conversar, debatre, pensar, expressar, emocionar i emocionar-se, gaudir, reivindicar, compatir, qüestionar i qüestionar-se... En definitiva: a l'escola l'art ha esdevingut una "inutilitat" necessària per APRENDRE.

### Llenguatges artístics contemporanis.

Considerem que, sense menystenir ni perdre de vista els clàssics, el nostre alumnat ha tenir contacte amb creadores i creadors contemporanis, bàsicament per 3 raons:

1. L'art contemporani és **l'art del nostre temps**, l'art que parla de nosaltres, l'art que ens interpel·la, l'art que qüestiona la nostra societat. Això, per exemple, ens ha permès veure com amb uns llenguatges no verbals podem reflexionar i fer **reflexionar sobre els [Objectius de Desenvolupament Sostenible \(ODS\)](#)** perquè són quelcom que també preocupa a moltes creadores i creadors contemporanis i així ho plasmen en les seves obres.
2. Una altra raó de la importància d'introduir l'art contemporani a l'escola és pel fet que és en aquest període quan es reconeix el paper i la importància de la **dona com a creadora**, no com en anteriors etapes de la Història de l'Art en que la dona artista havia estat relegada a l'oblit. Aquest fet és important, a més, perquè ens permet educar des d'una **perspectiva de gènere**.
3. Finalment, conèixer artistes contemporànies i contemporanis ens facilita **establir contacte** amb elles i amb ells i, fins i tot, rebre'n un *feedback*. A través dels seus blogs d'Internet, les seves xarxes socials,

les seves pàgines web, etc. podem intercanviar experiències, dir-los com ens han inspirat les seves obres o compartir-los les nostres creacions i, fins i tot, rebre'ls a la nostra escola per conèixer-los en persona.

### Les 3 vies d'aproximació.

Treballar amb l'art contemporani comporta, però, certs dubtes, sobretot en els adults que podem considerar que no en sabem prou o no hi entenem el suficient com per introduir-lo en la nostra aula. El primer que va fer falta, doncs, va ser fer una suspensió de judicis i plantejar propostes contemporànies als nostres infants que, a diferència dels adults no tenen cap prejudici sobre si entendran o no els llenguatges artístics contemporanis, es mostren com a persones obertes i receptives. Aquest canvi de mirada va ser una de les primeres passes que va realitzar l'equip docent.

Ens hi ha ajudat molt compartir amb l'alumnat les diferents vies d'aproximació a una obra d'art, independentment de l'ordre que seguim. Els nens i les nenes, mitjançant una estona setmanal de conversa a l'espai [L'artista de la setmana](#), saben i coneixen que davant d'una manifestació artística poden parlar des de **3 punts de vista**:

1. **Emocional**: quines emocions, sensacions, sentiments, records, connexions... em desvetlla l'obra que estic contemplant, observant, escoltant, gaudint...?
2. **Discurs plàstic**: quins materials i tècniques utilitza l'artista? Es tracta d'una coreografia, d'una instal·lació, d'una pintura, d'una fotografia, d'una *performance*, d'una escultura...? Com l'ha fet?
3. **Conceptual**: ens fem preguntes, formulem hipòtesis, fem deduccions, investiguem, contrastem i traiem conclusions. Necessitem saber-ne més!

Així com la primera aproximació ens permet treballar molt l'**educació emocional a través de l'art**, tan important pel benestar dels nostres infants i joves, la segona ens convida a **crear** veient les possibilitats infinites dels materials artístics contemporanis i, finalment, la tercera és la que ens permet engegar processos d'aprenentatge competencial i globalitzat a les aules, ja que ens convida a **investigar i fer recerca**.

### Les dimensions de l'educació artística.

Sensorial, intel·lectual, social, emocional, afectiva, estètica i creativa. Aquestes diferents dimensions de l'educació artística, definides en el Decret 175/2022 de 27 de setembre d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica, són considerades com [una eina poderosa de canvi social que promou la conscienciació i ofereix oportunitats per encarar problemàtiques ecosocials actuals, des de la perspectiva de la sostenibilitat i la superació de visions etnocèntriques](#). L'art a La Immaculada, doncs, esdevé un agent dinamitzador de situacions d'aula que ens permeten **connectar** les experiències de l'alumnat amb els diferents **vectors del currículum**:

1. **Aprenentatges competencials** en tant que les manifestacions artístiques ens obren la mirada i fan preguntar-nos sobre què passa al nostre món.
2. **Perspectiva de gènere** pel fet de conèixer creadores que ens conviden a reflexionar sobre gènere.
3. **Universalitat** en engegar processos d'aprenentatges on cadascú avança prenent les pròpies decisions.
4. **Qualitat de l'educació de les llengües** en el moment que, com les manifestacions artístiques, formen part de les competències comunicatives.

5. **Benestar emocional** per la implicació personal que comporta tant la contemplació d'una obra d'art com el propi procés de creació.
6. **Ciutadania democràtica i consciència global** en tant que les manifestacions artístiques impliquen un respecte cap a creadores i creadors, alhora que cap a les diferents opinions que poden suscitar.

#### Art i Aprenentatge: aspectes en comú.

A La Immaculada hem constatat que els processos de creació artística i els processos d'aprenentatge, d'entrada, comparteixen més aspectes dels que ens podríem plantejar:

- En tots dos casos **s'indaga, s'investiga**, i es valora el procés tant de creació com d'aprenentatge.
- Igualment en ambdós es fa una **interpretació de la realitat**.
- També s'hi **plantegen interrogants**, preguntes que cal resoldre per poder avançar en el procés.
- Vinculat a la universalització, cada vegada veiem més clar que cal **diversificar llenguatges**, la manera com comunicar, tant en l'art com en els aprenentatges.
- Igualment, tant en uns processos com en uns altres, cal la **implicació de tots els sentits** per aconseguir experiències globals educatives i/o artístiques el més enriquidores possible.

#### Una via de doble sentit.

Aquestes connexions que propiciem a La Immaculada entre llenguatges artístics i aprenentatges d'aula comporta que, per part dels i les docents, hi hagi un molt bon coneixement d'allò que el currículum escolar diu que

cal desenvolupar al llarg de les diferents etapes així com uns processos de documentació i recull de tot el que es fa i com es vincula l'art amb els diferents camps de coneixement. Això esdevé una via de doble sentit:

- D'una banda podem proposar, com a mestres, diferents manifestacions artístiques que, a partir de la conversa, ens generaran preguntes que desenvoluparan algun procés lligat als aprenentatges curriculars. (Alguns exemples: [El vaixellet](#) de Mercè Rodoreda, [Les quatre estacions](#), [Art i línies a partir d'art de carrer](#), [L'abecedari](#), [Estadística i Emmanuelle Moureaux](#), [Numeració sexagesimal](#), [L'univers](#), [Pot ballar un mocador?](#))
- De l'altra banda quan les preguntes apareixen en un context d'aula no directament lligat a una proposta artística, després de tot el procés de descoberta i aprenentatge, proposem a l'alumnat veure si allò que a ells i elles tant els ha interessat també pot haver interessat a algun/a artista i com ho ha explicat amb un llenguatge no verbal (Veieu-ne diferents exemples: [Per què ens surten les pigues?](#) , [Quins tipus d'insectes hi ha?](#), [Què és el so?](#), [Com és la lluna?](#))

### La Maleta d'Artista.

Posar en contacte els infants amb les diferents manifestacions artístiques per comprovar i entendre que connecten amb els diferents camps de coneixement esdevé un procés molt curós que a La Immaculada iniciem ja en l'etapa d'Educació Infantil. L'estratègia de [La maleta d'Artista](#) ens hi ajuda. Es tracta de presentar diferents propostes artístiques, des de la incògnita i la descoberta, tancades dins una maleta. Això ens permet generar tot un procés d'aprenentatge basat en la formulació d'hipòtesis, comprovació, experimentació i exposició de resultats. Com ja s'ha indicat anteriorment, la proposta que presentarà la maleta tant pot ser per motivar a engegar un procés d'aprenentatge com per complementar-ne un que ja s'ha iniciat.

## Competències lingüístiques i comunicatives: La importància de la conversa.

Ja hem apuntat que la conversa juga un paper fonamental en els processos d'aprenentatge generats a partir de llenguatges artístics, i és que les competències lingüístiques i les artístiques comparteixen l'àmbit de la comunicació.

Com diu Jerome Bruner des de la psicologia cognitiva "*El desenvolupament dels infants està conformat per les converses que estableixen amb les persones del seu voltant*" (*L'adquisició del llenguatge*, 1966). És per això que a La Immaculada dediquem estones per **crear i produir** artísticament, però també considerem que **aprendre a contemplar i degustar** manifestacions artístiques i compartir-ho a través de la conversa és essencial per contribuir al desenvolupament integral d'infants i joves. Conversar a partir de l'art ens ajuda a entendre diferents punts de vista, a organitzar el nostre pensament, a conèixer nou vocabulari, a inspirar una expressió escrita, entre d'altres coses, però, sobretot, a adquirir actituds democràtiques. En l'art no hi ha cap veritat absoluta i tot depèn de la pròpia mirada, del propi bagatge. Per això el que a una persona li pot entusiasmar, una altra ho pot detestar i l'important és entendre i acceptar que hi ha diferents opinions i totes són respectables.

És per això que l'activitat de *L'artista de la setmana* s'ha proposat com a estratègia de millora de l'oralitat de l'alumnat. [En aquest enllaç hi podeu veure la fitxa de funcionament](#) , [en aquest altre la rúbrica d'autoavaluació de l'expressió oral](#) i [en aquest la d'autoavaluació de funcionament](#) cocreada amb l'alumnat.

Conversar a partir de l'art, a més, no només facilita que el nostre alumnat es faci bones preguntes sinó que també és una eina per als i les docents per saber quins són els coneixements previs que tenen els nens i nenes sobre un tema en concret ([Podeu veure'n un exemple en aquest vídeo](#)). A



més contribueix a millorar el seu vocabulari, mantenir una escola activa i també els ajuda a organitzar el pensament i això es tradueix en una millora de les seves competències lingüístiques i comunicatives. Alhora els permet adquirir valors democràtics com respectar el torn de paraula i acceptar i respectar les opinions del altres.

### Competències científiques: vincles per aprendre.

A La Immaculada tenim en compte, també, tots aquells aspectes que ens permeten connectar llenguatges artístics i científics:

- Mentre que l'art valora els **processos**, la ciència indaga sobre sistemes i processos naturals.
- L'art, d'una banda, interpreta la **realitat**, mentre que la ciència mostra i demostra: dona la seva interpretació de la realitat.
- L'art ens interpel·la, ens planteja **interrogants**. La ciència existeix quan ens comencem a fer preguntes sobre els fets i fenòmens que ens envolten.
- L'art **diversifica llenguatges** i la ciència s'explica a través de models interpretatius, matemàtics, simulacions, prototips, dibuixos, metàfores...
- L'art involucra diferents **sentits** mentre que la ciència implica experimentació, manipulació, experiència sensorial, experimental...

Això permet que el nostre alumnat pugui aprendre sobre un mateix tema a partir de mirades molt diferents i sempre complementàries: Com expliquem un fenomen des de la ciència i com el podem traduir a un llenguatge artístic? Introduir artistes que vinculen art i ciència motiva els nens i nenes a investigar i fer recerca, aprenent a formular hipòtesis, comprovar-les, registrar-les, contrastar-les i comunicar-ne els resultats amb una base científica.

## Enriquir els processos d'aprenentatge.

En definitiva, a l'Escola La Immaculada de Vilassar de Dalt, considerem que els processos d'aprenentatge s'han de plantejar des d'una mirada globalitzadora i que s'han de centrar en la indagació i la recerca, on la comunicació i la representació hi juguen un paper bàsic per intentar comprendre i expressar algun aspecte de la realitat. Això ho fem amb una mirada oberta a les diferents expressions artístiques contemporànies que connecten amb diversitat de camps de coneixement (lingüístic, científic, tecnològic, matemàtic, emocional...) amb l'objectiu d'oferir, així, una experiència d'aprenentatge enriquidora i de qualitat al nostre alumnat.

El novembre de 2021 es va presentar a la Conferència General de la UNESCO a Nova York l'informe *Reimagining our futures together. A new social contract for education* on es reclama a governs, societat civil, professionals i ciutadania col·laborar per forjar un nou contracte social per a l'educació per les pròximes tres dècades. Ens trobem, doncs, davant la possibilitat de plantejar un nou paradigma educatiu on, des de la nostra escola, considerem que els llenguatges artístics milloren i enriqueixen les experiències d'aprenentatge de l'alumnat per conformar una societat més culta, oberta, tolerant i amb igualtat d'oportunitats per a tothom.